

1. De toezichtsoopdracht van het Rijksarchief: wettelijk kader

Het archieftoezicht is verankerd in de archiefwet van 24 juni 1955, zoals gewijzigd door de wet van 6 mei 2009, en in het koninklijk besluit van 18 augustus 2010 tot uitvoering van de artikelen 5 en 6 van de archiefwet van 24 juni 1955. De Algemeen Rijksarchivaris en zijn gemachtigden oefenen toezicht uit "op de wijze waarop de overheden de archieven beheren en bewaren die bij hen berusten, ongeacht hun drager en materiële vorm". Ze voeren inspecties uit en doen aanbevelingen om het archief- en informatiebeheer van de overheden te verbeteren. Overheidsdiensten mogen geen documenten vernietigen zonder de schriftelijke en uitdrukkelijke toestemming van de Algemeen Rijksarchivaris of zijn gemachtigden. Rijksarchivariissen waarderen overheidsinformatie – d.w.z. dat ze de wetenschappelijke, historische en maatschappelijke waarde ervan inschatten – en leggen de definitieve bestemming van de archiefreksen vast in selectielijsten. De vraag die bij dit alles wordt gesteld, luidt: moeten de archieven na afloop van de bewaartermijn vernietigd worden of dienen ze daarentegen voor blijvende bewaring overgebracht te worden naar het Rijksarchief ten behoeve van het onderzoek en het hergebruik? Het proces van waardering, selectie, vernietiging en/of overbrenging helpt de administraties ('archieformers' in het jargon) om hun informatie leesbaar en beheersbaar en daarmee vindbaar en toegankelijk te houden. Het zorgt er tevens voor dat het archivalisch patrimonium in het Rijksarchief terecht komt, waar het in optimale omstandigheden wordt bewaard en duurzaam toegankelijk wordt gemaakt voor wetenschappelijk onderzoek en voor het grote publiek.

2. Toezicht in cijfers

Archieftoezicht is een zaak van het hele Rijksarchief. De afdeling Toezicht en Advies coördineert het nationaal archieftoezicht en oefent toezicht uit op de centrale diensten van de federale overheid met zetel in Brussel (de FOD's, de POD's, de instellingen van openbaar nut, de openbare instellingen van de sociale zekerheid enzovoort). De Rijksarchieven in de provincies staan in voor het archieftoezicht op de buitendiensten van de federale overheid, op hoven en rechtbanken en op regionale en lokale instellingen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal plaatsbezoeken bij archieformers en van het aantal strekkende meter archief dat met toestemming van het Rijksarchief werd vernietigd. Het gaat in totaal om 37 km archief. Onder de noemer 'toezichtsactiviteiten' vallen zowel formele inspectiebezoeken als bezoeken aan archieformers voor de opmaak van een selectielijst of ter voorbereiding van selectieoperaties en archiefoverbrengingen. De totale archiefaangroei in het Belgische Rijksarchief bedroeg in 2018 8 023 strekkende meter. De gedetailleerde cijfers (aanwinsten per Rijksarchief) zijn opgenomen in het Jaarverslag 2018.¹

	Aantal toezichtsactiviteiten/ plaatsbezoeken bij archieformers (per halve werkdag)	Aantal strekkende meter archief waarvoor toelating tot vernietiging werd gegeven
ARA - Afdeling Toezicht en Advies	177	11 245
O.D. 1 – Rijksarchieven in Vlaanderen	129	18 465
Antwerpen-Beveren	13 ²	4 175
Brugge	17	3 901
Gent	70	5 485
Hasselt	16	1 560
Kortrijk	4	1 602
Leuven	9	1 742
O.D. 2 – Rijksarchieven in Wallonië	143	6 121
Aarlen	n.b.	n.b.
Luik	13	2 365
Louvain-la-Neuve	42	799
Bergen	27	1 781
Namen	28	1 132
Saint-Hubert	6	30
Doornik	12	3
Eupen	15	10
O.D. 3 – Rijksarchieven in Brussel	73	1 385
ARA – afdeling Ancien Régime archieven	5	0
ARA – afdeling hedendaagse archieven	8	0
ARA 2	4	0
Archief van het Koninklijk Paleis	0	0
Rijksarchief te Brussel	56	1 385
O.D. 4 – CegeSoma	0	0
Totaal 2018	522	37 216
Totaal 2017	986	34 321
Totaal 2016	593	27 106

¹ Het Rijksarchief in 2018. Feiten en cijfers, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2019, p. 6-7. http://arch.arch.be/docs/Rijksarchief_Feiten-en-cijfers_2018.pdf

² Correctie t.a.v. het cijfer gepubliceerd in algemeen jaarverslag.

3. Overzicht van de bezochte instellingen

Afdeling Toezicht en Advies

Centrale diensten van de FOD's en POD's en federale overheidsinstellingen	47
---	----

O.D. 1 – Rijksarchieven in Vlaanderen

	Antwerpen- Beveren	Brugge	Gent	Hasselt	Kortrijk	Leuven
Instellingen van de rechterlijke macht	4	5	11	4	1	5
Centrale diensten van de FOD's en POD's en federale overheidsinstellingen						
Buitendiensten van de FOD's en POD's	2					1
Regionale en communautaire instellingen						
Provinciale instellingen	2	1	1	5		1
Gedecentraliseerde diensten van de federale politie			2			
Lokale politiezones		1		4		
Gemeenten	2	3	1	3	1	
OCMW's				1	1	
Intercommunales						
Kerkfabrieken en protestantse kerken	3	7		1	6	
Notarissen						
Openbare ziekenhuizen						
Andere						

O.D. 2 – Rijksarchieven in Wallonië

	Aarlen	Luik	Louvain-la-Neuve	Bergen	Namen	Doornik	Eupen
Instellingen van de rechterlijke macht	3	8	5	12	3	1	1
Centrale diensten van de FOD's en POD's en federale overheidsinstellingen							
Buitendiensten van de FOD's en POD's	7				2	2	2
Regionale en communautaire instellingen	1				2		8
Provinciale instellingen				1	1		
Gedecentraliseerde diensten van de federale politie		2					1
Lokale politiezones	2		2	1	2		
Gemeenten	9	5	8	12	17	3	2
OCMW's	2	3		1	2		1
Intercommunales							
Kerkfabrieken en protestantse kerken		2	1	4	2		
Notarissen				3	1		
Openbare ziekenhuizen	3		1				
Andere							

O.D. 3 – Rijksarchieven in Brussel

Instellingen van de rechterlijke macht	2
Centrale diensten van de FOD's en POD's en federale overheidsinstellingen	5
Buitendiensten van de FOD's en POD's	4
Regionale en communautaire instellingen	10
Provinciale instellingen	2
Gedecentraliseerde diensten van de federale politie	
Lokale politiezones	1
Gemeenten	1
OCMW's	2
Intercommunales	
Kerkfabrieken en protestantse kerken	5
Notarissen	1
Openbare ziekenhuizen	2
Andere	5

4. Archiefselectielijsten

De Algemeen Rijksarchivaris valideerde in 2018 negen nieuwe of geactualiseerde selectielijsten:

- LELOUP Geert, *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën. Stafdienst Budget en Beheerscontrole. Voorbereidend studiedossier van de archiefselectielijst (2017)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5817)
- LELOUP Geert, *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën. Stafdienst Budget en Beheerscontrole. Archiefselectielijst (2017)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5818)
- LEYDER Dirk, (adapté et complété par) LELOUP Geert et STRUBBE Filip, *Archives de l'Institut Royal Météorologique de Belgique. Tableau de tri (2018)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5822)
- LELOUP Geert (met medewerking van) VANDERSMISSEN Dieter, *Directie Vervoersinfrastructuur: Federale overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer (Samenwerkingsakkoord BELIRIS). Voorbereidend studiedossier van de archiefselectielijst (2017)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5831)
- LELOUP Geert, *Directie Vervoersinfrastructuur: Federale overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer (Samenwerkingsakkoord BELIRIS). Archiefselectielijst (2017)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5832)
- LELOUP Geert, *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën: Diensten van de Voorzitter. Voorbereidend studiedossier van de archiefselectielijst (2018)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5851)
- LELOUP Geert, *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën: Diensten van de Voorzitter. Archiefselectielijst (2018)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5852)
- DEVOLDER Kathleen, *Archief van de Algemene Directie Crisiscentrum (ADCC) van de FOD Binnenlandse Zaken. Archiefselectielijst (2018)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5903)
- DEVOLDER Kathleen, *Archief van de Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid. Archiefselectielijst (2018 - geactualiseerde versie van de selectielijst opgemaakt in 2009 door Glenn Maes)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5914)
- SOYEZ Sébastien, (révisé par) TROCH Kevin, *Archives du SPF Intérieur: Direction générale Sécurité et Prévention. Tableau de tri (2017)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5928)
- MAES Glenn, (avec des compléments par) LELOUP Geert, *Archives de la Monnaie Royale de Belgique. Tableau de tri des archives (2018)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5949)
- MAES Glenn, (met aanvullingen en aanpassingen door) LELOUP Geert en GHEYSENS Valerie, *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën: Algemene Administratie van de Thesaurie. Archiefselectielijst (2018)*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2018. (Publ. 5950)

De selectielijsten zijn raadpleegbaar op de website van het Rijksarchief. Een elektronische versie kan gratis worden gedownload via de webshop van het Rijksarchief (<http://webshop.arch.be>).

5. Accenten in het archieftoezicht

Het Rijksarchief probeert via inspectiebezoeken zoveel mogelijk categorieën van instellingen die binnen haar toezichtsdomein vallen te bereiken, maar toch kunnen regionaal verschillende accenten worden vastgesteld.

De **centrale afdeling Toezicht en Advies** zette in 2018 in het kader van het SATURN-project³ verder in op de opmaak van selectielijsten voor de FOD Financiën. Behalve twee nieuwe selectielijsten voor de Diensten van de Voorzitter en voor de Stafdienst Budget- en Beheerscontrole, werden ook een aantal lijsten geactualiseerd (Koninklijke Munt van België en de Algemene Administratie van de Thesaurie).

Twee administraties deden een beroep op de dienst voor ondersteuning bij de selectie van hun archieven met het oog op een nakende verhuis: de POD Wetenschapsbeleid (Belspo) en de Algemene Directie Crisiscentrum (ADCC). De selectielijsten van beide instellingen, daterend van 2009, werden aangepast (Belspo) of volledig herwerkt (Crisiscentrum). De mobiele archiefploeg van het Rijksarchief⁴ ging in de periode februari-juli 2018 met de herziene selectielijst aan de slag in de archieven van Belspo, toen nog gevestigd in de Louizalaan te Brussel. Door hun toedoen kon een 100-tal meter historisch waardevol archief, waaronder archieven van de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid (1959-jaren 1990), de Interministeriële Commissie voor Wetenschapsbeleid (1973-jaren 1990), de Commissie en de Jury voor Taaltoezicht (1967-2009), en archieven van opeenvolgende onderzoeksprogramma's naar het Rijksarchief worden overgebracht. Terzelfdertijd werd een 500-tal meter archief – voornamelijk boekhoudkundige documenten en stukken voortvloeiend uit het administratief beheer van de onderzoeksprogramma's – met toelating van het Rijksarchief vernietigd. De hele selectieoperatie vormde een essentieel onderdeel van de voorbereidingswerkzaamheden voor de verhuis van de administratie naar de WTC III-toren, waar aanzienlijk minder archiefruimte voorzien is. Ook het Crisiscentrum, dit is de directie die binnen de FOD Binnenlandse Zaken verantwoordelijk is voor onder meer de noodplanning en de coördinatie van noodsituaties of potentiële crisissen, contacteerde het Rijksarchief in voorbereiding van een verhuis naar een nieuw gebouw (vermoedelijk in 2020). De administratie zal in 2019 eveneens een beroep doen op de mobiele archiefploeg van het Rijksarchief voor de behandeling van de statische archieven.

Om de federale overheidsdiensten te ondersteunen bij de overschakeling naar paperless werken werd in 2018, na afloop van het eerste opleidingstraject 'Duurzaam Digitaal Werken', een nieuw digitaliseringstraject gelanceerd in samenwerking met het Opleidingsinstituut van de Federale Overheidsdienst Beleid en Ondersteuning (FOD BOSA), ditmaal onder de noemer DIMA (Digital Information Management Academy). Zes geselecteerde federale diensten werken nog tot oktober

³ SATURN (Selection of Archives and Transfer Under Right conditions): project gestart op 1 februari 2013, gericht op de selectie, ordening, beschrijving en overbrenging van de archieven van de FOD Financiën. Hiervoor worden drie archiefploegen ingezet die werken onder begeleiding van het Rijksarchief, maar worden gefinancierd door Financiën.

⁴ Het Rijksarchief beschikt over een mobiele archiefploeg, bestaande uit een archivaris en een archiefmedewerker, die op basis van een samenwerkingsovereenkomst wordt ingezet in overheidsdiensten om de archieven van de betrokken administratie te selecteren, verpakken, beschrijven, vernietigen enzovoort. De administratie neemt de financiering van de medewerkers voor de duur van de samenwerkingsovereenkomst op zich; het Rijksarchief staat in voor de administratieve en inhoudelijke omkadering van de archiefploeg.

2019 onder begeleiding van coaches van het Rijksarchief en van het OFO aan de implementatie van een digitaliseringsproject binnen de eigen organisatie. Het betreft projecten van de FOD Economie (Kruispuntbank van Ondernemingen), het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen, Fedasil, het RIZIV, Selor en Vreemdelingenzaken (FOD Binnenlandse Zaken).

In de **Vlaamse Rijksarchieven** ging de aandacht van de archivariissen vooral uit naar archieven van hoven en rechtbanken en van kerkfabrieken.

Het groot aantal bezoeken aan gerechtelijke instanties is een rechtstreeks gevolg van de hertekening van het gerechtelijk landschap. De wet van 25 december 2017 tot wijziging van diverse bepalingen teneinde de gerechtelijke kantons te hervormen⁵ verminderde het aantal gerechtelijke kantons, en hertekende het grondgebied van een aantal van de gerechtelijke kantons. In alle provincies werden rechtbanken bezocht en werd ondersteuning geboden bij de selectie van archieven, zeker daar waar zetels van vrederechten verdwijnen. Een deel van het archief moet overgebracht worden naar de rechtsopvolger om de goede werking van de gerechtelijke diensten en de rechtszekerheid van de partijen te waarborgen. Archieven die geen administratief-juridisch nut meer hebben, dienen geselecteerd te worden met het oog op de fysieke vernietiging of overbrenging naar het Rijksarchief. In Oost-Vlaanderen bijvoorbeeld hebben in totaal 15 vrederechten archief neergelegd. In de provincie Limburg werden vooral de rechtbanken te Tongeren bezocht, waar voor het eerst twee archiefmedewerkers aan de slag gingen, die in de opstartfase begeleiding nodig hadden.

Op de tweede plaats komen de bezoeken aan kerkfabrieken. In het jaarverslag Toezicht van vorig jaar werd reeds gerapporteerd over het gezamenlijk project van het Rijksarchief te Gent met het Bisdom Gent om de kerkarchieven van de 427 Oost-Vlaamse parochies in kaart te brengen, te inventariseren en indien nodig, in bewaring te geven bij het Rijksarchief. De inspanningen werden dit jaar onverdroten verdergezet.⁶ Ook in West-Vlaanderen werd gefocust op kerkarchieven, met respectievelijk 7 en 6 inspectiebezoeken aan kerkfabrieken door het Rijksarchief Brugge en Kortrijk.

De toezichtsactiviteiten t.a.v. provincies en gemeenten staan qua aantal op de derde plaats. De inspecties bij de provinciebesturen (vooral Limburg en Oost-Vlaanderen) waren voornamelijk gericht op het oplijsten van de bestanden en op het verfijnen van de beschrijvingen in aanvragen voor vernietiging. De Vlaamse rijksarchieven maken samen melding van een 10-tal bezochte gemeenten. Dit cijfer is echter niet representatief voor de totaliteit van contactmomenten met lokale archiefvormers. De formele inspectiebezoeken vertegenwoordigen in realiteit slechts een fractie van alle contacten met administraties. Heel wat vragen worden afgehandeld via telefoon of e-mail, en vergen geen plaatsbezoek. Als positieve tendens melden de Vlaamse rijksarchivarissen de toenevende aanwezigheid van intergemeentelijke archivariissen (IGA), actief in plaatsen waar voorheen geen archivaris was. Zij hebben verschillende gemeenten en OCMW's tegelijk onder hun hoede en zijn verantwoordelijk voor belangrijke inhaalbewegingen, onder meer op het vlak van selectie en beschrijving. Die bundeling gecombineerd met een uniforme manier van werken bij verschillende

archiefvormers waar een IGA actief is, werkt ook voor het Rijksarchief efficiënt en tijdsbesparend: met het beantwoorden van één vraag worden meteen verschillende archiefvormers bereikt.

Een andere manier om contact en samenwerking met archiefvormers te intensiveren, bestaat uit het organiseren van rondleidingen voor medewerkers van administraties. Zo ontving het Rijksarchief te Leuven op 25 mei 2018 de verantwoordelijken van rechtbanken in Vlaams-Brabant. In het RA Gent werd op 26 februari een rondleiding georganiseerd voor de archiefdienst van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, op 22 juni een rondleiding voor de burgerlijke griffie van de rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen en op 19 december voor de medewerkers van de cel Kennisontwikkeling kadaster Vlaanderen.

De toezichtsactiviteiten van de **Operationele Directie 3 – Rijksarchieven in Brussel** stonden hoofdzakelijk in het teken van de voorbereiding en opvolging van archiefoverbrengingen. In 2018 werd 2 566 strekkende meter archief overgebracht naar de Brusselse Rijksarchieven. Het betreft voornamelijk hedendaagse overheidsarchieven (2 214 m), maar ook notariaatsarchief (113 m), archieven van privaatrechtelijke instellingen (72 m) en publieke en private archieven van het Staatshoofd en van de departementen van het Koninklijk Paleis (69 m). Bijzondere vermelding verdient de overbrenging van het heraldisch fonds door de FOD Buitenlandse Zaken, een bestand van 58 strekkende meter achttiende-eeuws archief. Het omvat de authentieke bewijsstukken van de Heraldische Kamer en van het college van experts (de herauten) inzake adelstand en heraldiek – de registers die verband houden met de bevoegdheden die ze uitoefenden, zowel bij geschillen als daarbuiten – maar ook stukken zoals attesten i.v.m. adelstand, wapenschilden, burgerlijke stand,... en studiemateriaal. Het heraldisch fonds werd destijds overgemaakt aan de Raad voor Heraldiek (vandaag de Raad van Adel bij de FOD Buitenlandse Zaken). De rechtsopvolger moest enerzijds controleren of de aanspraak op erkenning van oude adel, die door vele families werd geclaimd vanaf de periode van het Verenigd Koninkrijk, legitiem was. Anderzijds moest de raad voor België een jurisprudentie uitbouwen inzake adelstand, die overigens nog steeds van kracht is. Deze dubbele opdracht verklaart waarom het archief de voorbije tweehonderd jaar werd aangevuld met talrijke handgeschreven studies over heraldiek, adellijk recht en genealogie. Het heraldisch fonds was één van de laatste overheidsarchieven uit het Ancien Régime die nog niet waren overgebracht naar het Rijksarchief, juist omwille van het administratief nut ervan.

Bij de hedendaagse overheidsarchieven verdient vooral de overbrenging van de archieven van de Belgische Ministerraad (o.a. notulen en thematische dossiers), de Ministeriële Comités en het Overlegcomité speciale vermelding. Het betreft ongeveer 170 strekkende meter archief, met betrekking tot de jaren 1945-1990. Het is de bedoeling om deze archieven zo spoedig mogelijk te ontsluiten.

De FOD Kanselarij van de Eerste Minister zorgde ook voor de overbrenging van de archieven van de Commissie Joodse goederen, de zogenaamde Commissie Buysse, en dit zowel met betrekking tot de studie als de schadeloosstelling. Het betreft circa 110 meter archief gevormd in de periode 1997-2007, maar met retroacta uit de jaren 1930-1960, waaronder 6 000 persoonsdossiers.

⁵ *Belgisch Staatsblad*, 29 december 2017.

⁶ De cijfers van de bezoeken van het project Oost-Vlaamse kerkfabrieken zijn niet inbegrepen in de officiële cijfers van het Rijksarchief Oost-Vlaanderen. Dit project draait immers volledig op de inzet van vrijwilligers terwijl de cijfers op pagina 3 een weergave zijn van de inspectieactiviteiten van de personeelsleden van het Rijksarchief.

Uit de cijfers van de **Rijksarchieven in Wallonië (Operationele Directie 2)** blijkt een duidelijke focus op lokale archieven: er vonden 56 bezoeken aan gemeenten plaats. Een groot deel van deze bezoeken gebeurde in het kader van het project 'Lokale archieven Wallonië', dat sinds 2010 loopt en bijzonder succesvol mag genoemd worden. Doel van het project is om lokale besturen (steden, gemeenten en OCMW's) aan te zetten tot overbrenging van hun historische archieven, d.w.z. de archieven uit de periode 1795 tot de gemeentefusie van 1977, en om hen te ondersteunen bij het beheer van hun dynamische archieven. De archivariissen maken tegen betaling lijsten op van te vernietigen archieven en inventarissen van over te brengen archieven. Nadat de voorbije jaren vele tientallen Luxemburgse, Naamse en Luikse administraties gebruik maakten van deze dienstverlening van het RA, sloten zich in 2018 diverse Henegouwse gemeenten aan: Chapel-lez-Herlaimont, Chièvres, Chimay, Dour, Les-Bons-Villers, Saint-Ghislain en Thuin.

Een archivaris van het Rijksarchief te Louvain-la-Neuve bezocht in 2018 tal van gemeenten met het oog op de opmaak van een nieuwe selectielijst voor gemeentearchieven. Het werkinstrument zal in 2019 gepubliceerd worden en ongetwijfeld bijdragen tot een eenvoudiger en efficiënter archiefbeheer bij de Waalse gemeenten.

Daarnaast legden de Rijksarchieven in Wallonië elk andere accenten in hun archieftoezicht. Net zoals in Vlaanderen ging veel aandacht naar de gerechtelijke instanties. Ten gevolge van de ontduubeling van de zogenaamde dubbel- en trippelkantons (kantons die zitting houden op 2 of 3 zetels), brachten archivariissen van het RA Louvain-la-Neuve een bezoek aan alle vrederechten geïmpacteerd door de centralisatiebeweging. De bezoeken gaven aanleiding tot machtigingen tot vernietiging enerzijds en archiefoverbrengingen anderzijds. Ook in de provincie Henegouwen werden een tiental instellingen van de rechterlijke macht bezocht. Het Rijksarchief te Luik focuste vooral op de diensten gehuisvest in het oude en het nieuwe justitiepaleis van Luik (griffies van de rechtbanken en gerechtelijke politie) om zicht te krijgen op de omvang van toekomstige archiefoverbrengingen. Tijdens een bezoek aan het laboratorium van de federale gerechtelijke politie eind oktober werd een collectie van ca. 100 000 glasnegatieven ontdekt, met afbeeldingen van misdaadscènes, inbraken, slachtoffers, verdachten, reconstructies, voorwerpen, vinger- en voetafdrukken enz. De oudste glasnegatieven gaan terug tot 1923. Vanaf 1946 zijn ook registers bewaard gebleven. Deze collectie heeft een bijzondere historisch-wetenschappelijke waarde, niet in het minst voor de gerechtelijke en sociale geschiedenis. Ze getuigt over de evolutie van de onderzoeksmethoden en -technieken, maar ook van de criminaliteit, van de leefomgeving en de levensstandaard gedurende de twintigste eeuw. De collectie glasnegatieven zal begin 2019 worden overgebracht naar het RA Luik.

Het Rijksarchief te Namen heeft in 2018 bijzondere aandacht besteed aan de archieven van de provinciale administratie. In het kader van een ambitieus moderniseringsproject investeert de provincie Namen in het ontwerp en de bouw van een nieuw *Maison administrative provinciale* (MAP) dat de toekomstgerichte visie op werk moet weerspiegelen. De administratie contacteerde het Rijksarchief voor de selectie en overbrenging van de archieven met het oog op de komende verhuizing en de nieuwe manier van werken. In samenwerking met de administratie werd gestart met de opmaak van selectielijsten voor de verschillende diensten. Een aantal lijsten werden ondertussen reeds gevalideerd. Het RA Namen organiseerde ook vorming voor de 'archieffambassadeurs' aange-steld binnen de provinciale administratie.

Parochiearchieven vormen een waardevolle historische bron. Het wijzigende parochielandschap – het dalend aantal priesters en de fusies van parochies – vormen een potentiële bedreiging voor het voortbestaan van de archieven van kerkfabrieken, die publiekrechtelijke archieven zijn. Het Rijksarchief te Bergen richtte zich op 12 oktober 2018 tot de bisschoppelijke raad van Doornik om aandacht te vragen voor deze situatie. Op 10 november 2018 werd een ontmoetingsdag georganiseerd in het RA Bergen, waarbij de vertegenwoordigers van de kerkfabrieken werden gewezen op het belang van hun patrimonium en op het juridisch statuut van hun archieven (deze vallen onder de archiefwet en zijn bijgevolg onderworpen aan het federaal archieftoezicht), en werden rondgeleid in de ruime magazijnen en compactussen van de instelling. Er werd met het bisdom overeengekomen dat in 2019 een reeks bezoeken zal plaatsvinden ter voorbereiding van archief-overbrengingen, naar het voorbeeld van de dekenijen van Enghien en Soignies. Daarbij zal prioriteit worden gegeven aan de decanale depots van parochiearchieven.

Anderzijds werden in Bergen tijdens een inspectiebezoek aan een provinciale instelling, het Observatoire de la Santé du Hainaut, archieven aangetroffen van de Henegouwse afdeling van de Nationale Liga tegen de Tuberculose (1906-1959) en van het voormalige sanatorium van Bergen (1933-1973). Archieven van dergelijke instelling zijn eerder zelden bewaard gebleven. Het RA Bergen is dan ook verheugd over deze aanwinst.

Door het Rijksarchief te Eupen ten slotte werd vooral gefocust op de instellingen van de Duitstalige Gemeenschap (8 van de 15 inspecties). Werden o.a. bezocht: het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap, de Belgischer Rundfunk (de Belgische publieke omroep van de Duitstalige Gemeenschap) en diverse openbare scholen.

6. Bemerkingen vanuit het werkveld

In hun rapportages benadrukken alle Rijksarchieven dat ze over onvoldoende mankracht beschikken om systematische inspectiecampagnes op het getouw te zetten of om het hele werkveld van overheidsinstellingen – alle 'toezichtgenieters' – te dekken. Een proactief toezichtsbeleid is met het huidige personeelskader niet haalbaar. Er worden voornamelijk bezoeken gebracht aan archiefvormers wanneer zich een specifiek of dringend probleem aandient, zoals een verhuizing, een sluiting van een dienst, een overstroming of schimmeluitbraak, en in het kader van archief-overbrengingen. Projecten als 'Lokale archieven Wallonië' en SATURN worden bijzonder gewaardeerd, niet alleen omwille van de concrete resultaten (archieffernietigingen en -overbrengingen), maar omdat ze een belangrijke steun betekenen in de opvolging van de betrokken archiefvormers.

De archiefvormers worden geconfronteerd met een dubbele uitdaging: de behandeling van de papieren achterstand enerzijds en het beheer en de bewaring van digitale informatie anderzijds.

Hoewel veel administraties nog grote hoeveelheden papieren archieven bezitten, wordt bij verhuizingen naar nieuwe locaties, stevast minder vierkante meters archiefruimte voorzien. In de zoektocht naar oplossingen (reductie van bewaartermijnen, digitalisering, externalisering van de archieven...) wordt dan het Rijksarchief gecontacteerd. In een aantal gevallen kunnen grootschalige selectieoperaties zeker soelaas brengen, maar een meer algemeen bewustzijn van het belang van een goed archiefbeheer zou heel wat problemen voorkomen. Ook los van verhuisoperaties zien we vaak tekenen van ontmoediging bij administraties, die worden geconfronteerd met overvolle

kelders en archiefruimten, volgestouwd met slecht geordende en niet-geïdentificeerde archieven. Via sensibilisering probeert het Rijksarchief overheidsinstellingen te stimuleren om gekwalificeerd personeel aan te stellen, belast met het actualiseren van de archiefselectielijst, het op punt stellen van interne procedures inzake archiefbeheer, de organisatie van periodieke vernietigingen en/of overbrengingen van archieven, de inventarisering van archieven enzovoort.

Tijdens inspectiebezoeken wordt ook gewezen op het belang van goed onderhouden archiefruimten, die voldoen aan de technische normen inzake draagkracht, binnenklimaat (relatieve vochtigheid en temperatuur), branddetectie, inbraakbeveiliging enz. zoals vastgelegd door de minister.⁷ Elk jaar opnieuw wordt het Rijksarchief geconfronteerd met gevallen van waterschade en schimmelvorming. Indien snel wordt opgetreden (natte archieven drogen of invriezen, beschimmelde archieven luchtdicht verpakken en isoleren) kan de schade beperkt blijven. In geval van een schimmelexplosie zijn de gevolgen echter dramatisch. Gammastraling van de aangetaste documenten is dan de enige, dure oplossing. De voorbije jaren werd bij meerdere administraties schimmelvorming in de archieven geconstateerd: in gevangenissen, hoven en rechtbanken, bij buitendiensten van de FOD Financiën, in de depots van het Ministerie van Defensie te Zutendaal... Omdat de behandeling van deze archieven meestal lang op zich laat wachten, volgt het Rijksarchief deze dossiers vaak jarenlang op.

De tweede grote uitdaging is zonder twijfel het digitaal informatie- en archiefbeheer. Hoewel de omslag naar digitaal werken reeds een aantal jaren een realiteit is, stelt het Rijksarchief vast dat veel overheidsinstellingen worstelen met een efficiënt documentbeheer. Informatie wordt niet zelden versnipperd bewaard in een veelheid aan applicaties, netwerkschijven, mailboxen enz. Een totaalbeeld van welke digitale archieven waar bewaard worden, ontbreekt. Daarnaast beschikt slechts een minderheid van de administraties over de nodige voorzieningen om de documenten en informatie die digitale werkprocessen genereren duurzaam te archiveren. Sinds 2016 is er in België een wettelijk kader voor digitalisering (wettelijke substitutie) en voor digitale bewaring. De zogenaamde Digital Act⁸ legt de eisen vast waaraan de gekwalificeerde elektronische archivering moet voldoen. Het is zowel van toepassing op de overheids- als op de privésector. Om het opzetten van gekwalificeerde elektronische archiveringsdienst in België te faciliteren, werkte het Rijksarchief mee aan de opmaak van een uitvoeringsbesluit. In het kader van de federale Taskforce 'e-Archiving', opgericht in juni 2017 onder auspiciën van de minister van Digitale Agenda, ging een werkgroep aan de slag om referentienummers voor normen inzake de gekwalificeerde elektronische archiveringsdienst vast te stellen. De tekst van het besluit werd midden 2018 voor advies overgemaakt aan de Raad van State en ter goedkeuring voorgelegd aan de Europese instanties (stand-still van september 2018 tot februari 2019).

Er was in 2018 nog een belangrijke verandering in de wet- en regelgeving met grote impact op het informatiebeheer. Op 25 mei 2018 trad de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in werking. In september werd de Belgische wet van 30 juli 2018 tot uitvoering van de AVG gepubliceerd in het Staatsblad⁹. De AVG geldt voor alle organisaties die persoonsgegevens verwerken, en archieven van overheidsdiensten bevatten vaak persoonsgegevens. De invoering van de AVG ging gepaard met de nodige media-aandacht, en leidde bij de archiefvormers tot heel wat vragen over hun informatie- en archiefbeheer. Het Rijksarchief stelde met bezorgdheid vast dat in sommige diensten stemmen opgingen om, conform de beginselen gestipuleerd in artikel 5 AVG, over te gaan tot wissing van persoonsgegevens en zelfs tot vernietiging van documenten met persoonsgegevens van zodra deze geen gebruikswaarde meer hebben voor de dienst. De rijksarchivarissen hebben tijdens hun inspectiebezoeken na de inwerkingtreding van de Verordening stevast gewezen op de uitzondering die in artikel 5 AVG voorzien is voor verdere verwerking met het oog op archivering in het algemeen belang, en op het feit dat de federale archiefwet overkort van toepassing blijft. Archieven die in de archiefselectielijst de definitieve bestemming 'bewaren en overbrengen naar het RA' hebben, moeten net zoals voorheen, na het verstrijken van het administratief nut, aan het Rijksarchief overgedragen worden. Dit geldt ook voor documenten die persoonsgegevens bevatten. De documenten moeten bovendien integraal en in hun oorspronkelijke vorm overgebracht worden: overheidsdiensten moeten de omkeerbaarheid van elk type van versleuteling kunnen garanderen.

De invoering van de AVG was echter niet alleen maar kommer en kwel voor de dienst Toezicht van het Rijksarchief. De focus op de AVG en de aanstelling van functionarissen voor gegevensbescherming (DPO's) binnen de federale overheid, die o.a. belast zijn met de opmaak van een register van de verwerkingsactiviteiten, heeft de belangstelling voor de archiefselectielijst als basisinstrument voor een goed documentbeheer duidelijk aangewakkerd, een tendens die het Rijksarchief alleen maar kan toejuichen. De voorbije maanden kreeg de instelling beduidend meer aanvragen voor opmaak en/of actualisatie van bestaande selectielijsten.

7. Besluit

Het Rijksarchief vraagt **bijkomende mensen en middelen** om haar wettelijke toezichtstaak en adviesfunctie naar behoren te kunnen uitoefenen. Gezien het omvangrijke werkveld en de grote nood aan ondersteuning van de archiefvormers is de huidige personeelsbezetting van de centrale dienst Toezicht en Advies en het aantal werkuren dat door rijksarchivarissen in de provincie aan toezicht besteed kan worden, ontoereikend.

⁷ Ministerieel besluit van 12 december 2016 tot gedeeltelijke uitvoering van artikel 6 van het koninklijk besluit van 18 augustus 2010 tot uitvoering van de artikelen 5 en 6 van de archiefwet van 24 juni 1955, *Belgisch Staatsblad*, 21.12.2016.

⁸ Wet van 21 juli 2016 tot uitvoering en aanvulling van de verordening (EU) nr. 910/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014 betreffende de elektronische identificatie en vertrouwensdiensten voor elektronische transacties in de interne markt en tot intrekking van Richtlijn 1999/93/EG, houdende invoeging van titel 2 in boek XII "Recht van de elektronische economie" van het Wetboek van economisch recht, en houdende invoeging van de definities eigen aan titel 2 van boek XII en van de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan titel 2 van boek XII, in de boeken I, XV en XVII van het Wetboek van economisch recht, *Belgisch Staatsblad*, 28.09.2016.

⁹ Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, *Belgisch Staatsblad*, 5 september 2018.

Het Rijksarchief vindt dat de federale overheid moet streven naar **een meer ambitieus informatiebeleid**, waarbij de aandacht niet alleen uitgaat naar digitalisering en e-government (focus op de front-office), maar ook naar een degelijk en efficiënt informatiebeheer bij de departementen en naar duurzame langetermijnbewaring van belangrijke overheidsinformatie. In het kader van de uitvoering van de Digital Act is de instelling een groot pleitbezorger voor het opzetten van een gemeenschappelijke dienstverlening voor gekwalificeerde elektronische archivering om de betrouwbaarheid, bewijskracht en leesbaarheid, én het hergebruik van overheidsgegevens (open data) te garanderen. Op die manier wil het Rijksarchief bijdragen aan een efficiënte overheid die verantwoording kan afleggen, en terzelfdertijd zorg dragen voor het erfgoed van de toekomst.

Colofon

Verantwoordelijke uitgever	Karel Velle, Algemeen Rijksarchivaris.
Coördinatie en redactie	Kathleen Devolder, Toezicht & Advies.
Lay-out	Jan Fabri, drukker en vormgever Rijksarchief.
Publicatiedatum	Augustus 2019.
Website van het Rijksarchief	www.arch.be